

Po velikem ovinku preko ZSSR se je vrnil z razstavo v Narodni galeriji Anton Ažbè domov. Zasluga te razstave je, da je njegov že zelo medli lik oživel. Večina razstavljenih del ni imela druge ambicije, kakor da likovno nazorno prikaže, v čem je bila magična sila njegovega »principa krogle«. Tej zahtevi je razstava s slikami glav in aktov, ki prevladujejo, nedvomno ustregla, tembolj, ker so nam Rusi v posebnih »metodoloških« risbah ohranili postopek likovnega osvajanja glave in golega telesa po načelu krogle. Manj nazorno se je posrečilo ilustrirati slikarski postopek, ki je mogel biti predstavljen samo po končnih rezultatih. Vsebinsko izredno bogati katalog pa nam je Ažbeta približal ne samo kot pedagoga, temveč prav posebno tudi kot človeka, ki je z mnogih strani mikaven, a še ne izčrpan v svojem biološko-psihološkem bistvu. Pozabiti ne smemo namreč, da ga ni oblikovala samo njegova svojevrstna telesna konstitucija in kruta mačeha tujina, temveč tudi domovina in čas, v katerem je živel. Rojen je bil v času, ki je prelomnega pomena v slovenski zgodovini. Likovna kultura je bila takrat pri nas na zelo nizki stopnji, kar je bilo tudi eden izmed vzrokov, da Ažbè ni dobil kruha doma in se je, kakor mnogi pred njim od druge polovice 18. stoletja dalje, udinjal tujini. Bil pa je to tudi čas prebujanja slovenske zavesti, ki je neposredno vplival na duševni profil našega umetnika. Drugič se je izrazil v Ažbetu njegov čas, ko je nastopil po končani akademiji lastno pot. Izrazil se je, kakor smo videli, na Ažbetu umetniku in človeku. Toda bolj na človeku kot na umetniku: Fin-de-siècle mu je postal življenjski okvir in usoda obenem. Rezultat je bila pretresljiva tragika slovenskega talenta v tujini in genija, ki se ni mogel razviti dalj kakor do omamljivih sanj o tem, kaj vse bi zmogel. V razvoju slovenske likovne umetnosti pa je pomembnejši od polsodobnih bratov Šubicev, ker je z mitom o Wolfovi dediščini krepko podprl zahtevo po enakopravnosti kulturnih prizadevanj v narodnem življenju.

## REFLEKSIJE

### MIR

*V ljudeh je premalo poštenja da bi se ljudstva  
širom po svetu počutila varna — dovolj pa je varnosti  
za tiste, ki varnost ogrožajo; okoli te uganke, vsaj v  
glavnem, se suče modrost sveta ... Res je, ta modrost je  
že stara, velja pa še vendarle ...*

*William Shakespeare*

Besede, oziroma spoznanje, ki smo ga navedli v motu, zadevajo prav gotovo v jedro sodobnega političnega dogajanja. In uganka iz Shakespeareovih časov ni danes nič manj uganka kot tedaj, čeprav je bila že takrat — stara modrost. Potemtakem smemo zapisati to in nič več kot to, da se je od časov elizabetinskega dramatika do danes prav malo izpremenilo v sferah politike, ki danes s tolikšno usodno ostrino določa in oblikuje človeško bivanje na zemlji. To je neznanstvena ugotovitev, bodo ob zgornjih besedah pripomnili evolucionisti in pasionirani glasniki apriornega človeškega in družbenega pro-

gresa. Vedno smo tako trdili, bodo potožili metafizični slavilci okamenele, negibne in deistične zgodovine. Toda, kakor vedno, kadar gre za bistvene stvari, moramo tudi zdaj in tukaj, če želimo ohraniti jasen in čist pogled na svet, prepustiti tovrstno sholastično disputiranje evolucionistom in metafizikom, optimistom in pesimistom, saj to obrt tako dobro poznajo, da je njihova profesionalna izvežbanost navadnemu zemljanu povsem nedosegljiva.

Tisto, kar se v razvoju človeštva ni izpremenilo, ali je vsaj takšno, kakršno je bilo že ob zori državne in državno pravne organizacije, opisujejo tri enostavne besede: moč, sila, oblast. Zdi se, da smo primorani iskati globlji smisel zgodovinske poti človeka v ukinjanju moči, sile, oblasti, ki so se izpremenile v fenomen zunaj človeka in v nasilje nad njim. Kdor veruje, da v sodobnih mednarodnih bitkah igrajo kakršnokoli vlogo ideološki faktorji, je podoben tistemu kvartopircu, ki meni, da v igrah odločajo barve in pa kvaliteta papirja, ne pa realna vrednost posameznih kart. O naši usodi danes odločajo moč, sila in oblast, realna in efektivna moč sile nad človekom in zunaj njega. Zato mir, pravi, resnični in pravični mir ne more biti zgolj taktično premirje med antagonističnimi silami, močmi in oblastmi prvih in drugih in tretjih držav. Mir je tedaj mogoč le, če ukinemo oblast moči in sile. Brez tega ukinjanja, brez razorožitve moči, sile in oblasti je mir le začasen premor v mednarodnih obračunavanjih in spopadih, prazen in nekoristen presledek med eno in drugo katastrofo. Državna oblast, sila in moč so postale v sodobnih pogojih tehnične, tehnokratske, protikulturne in protiduhovne civilizacije tisti družbeni organizem, ki se povsem opira na lastne ekonomske in politične temelje in se ravna po lastnih, egoističnih idejnih interesih. Seveda je jasno in tudi naravno, da ti temelji in interesi nimajo nikakršne zveze s političnimi osnovami boja med progresivnimi in regresivnimi težnjami v človeški družbi, oziroma v družbi ljudi, ki jo sestavljajo posamezniki in socialni kolektivi. Vojna na Himalaji, rakete na Kubi in blokada Kube so pojavi, ki potrjujejo našo misel. Politika je rodila nasilje oblasti, in s tem, ko se je rodilo nasilje državne (birokratske) organizacije, so izginile osnove za politiko, oziroma za politično filozofijo in doktrino. Iz prestižnih vprašanj in konkvistadorskih teženj v mednarodnih, pravzaprav meddržavnih odnosih pa se je porodil spaček, o katerem vsi vemo, da skriva v sebi strašne uničevalne energije, ne vemo pa še, kako bi ga mogli izključiti iz sveta človeške družbe. Obstojijo pa povsem jasni dokazi, da ta infernalna sila lahko razvija svoje uničevalne sile le, če ogroža, ruši in tudi zruši mir. Zato pa mir ne more biti *entr'acte* v boju med bloki in sovražnimi silami, zakaj, s tem da odpremo dežnik, še ne preženemo neurja in bliskov. Mir je tedaj mogoč le, če bo človek ukinil moč, silo in oblast nad seboj in se izpremenil iz objekta zgodovine in ideologij v subjekt harmoničnega družbenega organizma. To pa je navsezadnje tudi že zelo stara stara misel. Danes je človek v svetu podržavljen in omrtven, njegova rešitev pa je v družbeni afirmaciji njegove biti in v osvoboditvi njegovega duha. Mir tedaj ni odvisen od nosilcev moči, sile in oblasti, marveč od človeka samega, ki mora postati sposoben živeti in ustvarjati zunaj meja moči, sile in oblasti etatistične organizacije.

B. Š.